

**Likumprojekta “Grozījums Darba likumā”
sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija)**

Tiesību akta projekta anotācijas kopsavilkums	
Mērķis, risinājums un projekta spēkā stāšanās laiks (500 zīmes bez atstarpēm)	Likumprojekts “Grozījums Darba likumā” (turpmāk – likumprojekts) izstrādāts, lai veicinātu nozares ģenerālvienošanos noslēgšanu, šādi nodrošinot augtāku darbinieku tiesību un interešu aizsardzību un ēnu ekonomikā dominējošās “aplokšņu algas” ierobežošanu. Likumprojekts paredz tiesības nozares ģenerālvienošanos slēdzējpusēm vienoties par mazāku piemaksu par virsstundu darbu, ja ģenerālvienošanos ir paredzēts būtisks minimālā atalgojuma palielinājums. Likumprojekts stājas spēkā normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un termiņos. Ņemot vērā vairāku nozaru aktivitātes tuvākajā laikā noslēgt ģenerālvienošanos, būtu svarīgi, lai tiesību akts tiktu pieņemts 2018.gada 1.pusgadā.

I. Tiesību akta projekta izstrādes nepieciešamība		
1.	Pamatojums	Ģenerālvienošanos, kā efektīva instrumenta ēnu ekonomikas ierobežošanai un cīņai ar “aplokšņu algu” fenomenu, noslēgšanas veicināšana ir paredzēta vairākos dokumentos, tai skaitā atbildīgo Ministru kabineta locekļu un būvniecības nozares pārstāvju sadarbības Memorandā un prioritārajos uzdevumos 2016. – 2018.gadam atbildīgo Ministru kabineta locekļu un būvniecības nozares pārstāvju sadarbības Memoranda izpildei, Valsts iestāžu darba plānā ēnu ekonomikas ierobežošanai 2016. – 2020.gadam. Lai veicinātu ģenerālvienošanos noslēgšanu, ļaujot abām pusēm vienoties par līdzsvarotu, efektīvu un jēgpilnu regulējumu, ir nepieciešami grozījumi Darba likumā attiecībā uz piemaksas noteikšanu par virsstundu darbu.
2.	Pašreizējā situācija un problēmas, kuru risināšanai tiesību akta projekts izstrādāts, tiesiskā regulējuma mērķis un būtība	Darba likums, kā nozīmīgākais darba tiesību avots, spēkā ir kopš 2002.gada 1.jūnija. Darba likuma 68.pants paredz, ka darbinieks, kas veic virsstundu darbu vai darbu svētku dienā, saņem piemaksu ne mazāk kā 100 procentu apmērā no viņam noteiktās stundas vai dienas algas likmes, bet, ja nolīgta akorda alga, — ne mazāk kā 100 procentu apmērā no akorddarba izcenojuma par paveiktā darba daudzumu. Tāpat Darba likuma 68.pants paredz tiesības darba koplīgumā vai darba līgumā noteikt <u>lielāku piemaksu</u> par virsstundu darbu vai darbu svētku dienā.

		Darba likuma 18.pants regulē darba koplīgumu noslēgšanu. 18.panta ceturtā daļa paredz nozarei saistošās ģenerālvienošānās (turpmāk – nozares ģenerālvienošānās) noslēgšanu, proti, ģenerālvienošānās, kuru noslēdz darba devēji, kas nodarbina vairāk kā 50% nozares darbinieku vai kuru preču apgrozījums vai pakalpojumu apjoms ir vairāk nekā 50% no nozares preču apgrozījuma vai pakalpojumu apjoma, ir saistoša visiem attiecīgās nozares darba devējiem un attiecas uz visiem darbiniekiem, kurus nodarbina šie darba devēji. Nozares ģenerālvienošānās, lai gan primāri ir vērsta uz nozares nodarbināto tiesisko interešu aizsardzību un sociālo garantiju stiprināšanu, vienlaicīgi ir uzskatāma par vienu no efektīvākajiem instrumentiem attiecīgās nozares sakārtošanai, attīstībai, konkurences veicināšanai. Visbiežāk ģenerālvienošānās priekšmets ir nodarbināto atalgojuma jautājumi, tai skaitā minimālie atalgojuma līmeņi, papildus sociālās garantijas. Piemēram, atsevišķās Skandināvijas valstīs normatīvajos aktos nav noteikti minimālie atalgojuma līmeņi, tie tiek noteikti ar ģenerālvienošānās palīdzību konkrētās nozares griezumā. Ģenerālvienošānās izmanto minimālā atalgojuma noteikšanai arī gadījumos, kad normatīvajos aktos noteiktā minimālā alga valstī ir būtiski zemāka par vidējo atalgojumu nozarē. Normatīvā minimālā atalgojuma neesamība vai tā zems līmenis rada priekšnosacījumus “aplokšņu algu” fenomenam. Latvijā nepastāv ģenerālvienošānās slēgšanas tradīcijas. Darba devēju pārstāvji atturīgi vērtē iespēju noslēgt ģenerālvienošānos, vienojoties ar darba ņēmēju pārstāvjiem (arodbiedrībām) par augstākām darbinieku sociālajām garantijām, nekā tas ir paredzēts normatīvajos aktos. Līdz ar to, ir svarīgi normatīvajā regulējumā paredzēt tiesības ģenerālvienošānās līgumslēdzējpusēm vieneties par līdzsvarotiem un kompleksi darba samaksas risinājumiem. Spēkā esošais regulējums attiecībā uz darba samaksas jautājumiem (virsstundu samaksa) ir ļoti strikts, tas paredz tiesības vieneties tikai par lielāku samaksu par virsstundām un nepieļauj iespēju darba samaksas jautājumus skatīties kompleksi. Biedrība “Latvijas Būvuzņēmēju partnerība” (turpmāk – Būvuzņēmēju partnerība) intensīvi strādā pie ģenerālvienošānās noslēgšanas būvniecības nozarē par minimālajiem atalgojuma līmeņiem būvniecības profesiju grupās.
--	--	---

		Būvniecības nozarē ir augsti ēnu ekonomikas rādītāji. Lai gan ēnu ekonomikas līmenis būvniecības nozarē pēdējos gados ir mazinājies, tas joprojām ir ievērojami augstāks nekā ekonomikā kopumā. Pētnieks A.Sauka pētījumā “Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009 – 2015”[1] norāda, ka Latvijā laikā no 2013. līdz 2015. gadam absolūti augstākais ēnu uzņēmējdarbības indekss ir bijis būvniecības nozarē (40,0%). Saskaņā ar A.Saukas pētījumā “Ēnu ekonomika Latvijas būvniecības nozarē 2015 – 2016”[2] sniegto informāciju Ēnu ekonomikas apjoms būvniecības nozarē 2016.gadā sastāda 38,5% no IKP. A.Sauka minētajā pētījumā norāda, ka lielākā ēnu ekonomikas komponente Latvijā būvniecībā ir aplokšņu algas (34,6%), kam seko neuzrādītie uzņēmējdarbības ienākumi (30%), un tālāk neuzrādītie vai neregistrētie darbinieki (20,5%). Pēc Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk – VID) datiem 2016.gada vienpadsmit mēnešos 48,1 % no vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā strādājošiem būvniecības nozares darba devējiem darba ņēmējiem ir aprēķinājuši ienākumus, kas ir mazāki par valstī noteikto minimālo darba algu, savukārt 16,2% no minētajiem darba devējiem darba ņēmējiem ir aprēķinājuši ienākumus 0 <i>euro</i> (vidējais darba devēju skaits 2016.gada vienpadsmit mēnešos – 5 838). Savukārt 25,6% no būvniecības nozarē nodarbinātajiem (nodarbināts pie vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā strādājoša darba devēja) bruto darba ienākumi ir valstī noteiktās minimālās darba algas apmērā vai mazāks (vidējais darba ņēmēju skaits 2016.gada vienpadsmit mēnešos – 51 841). Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem būvniecībā nodarbināto skaits ir par aptuveni 20% lielāks, nekā liecina VID dati (66 100 ar ticamības intervālu +/-4100). Dati iegūti darba spēka apsekojuma rezultātā, tādēļ pamatoti uzskatāms, ka tie tuvāk atspoguļo patieso nodarbinātību, kā arī ir ļoti tuvu A.Saukas pētījuma rezultātiem. Vidējā stundas likme būvniecības nozarē svārstījies no 5,24 <i>euro</i> līdz 5,90 <i>euro</i>. Galējās vērtības attiecīgi reģistrētas apakšnozarēs: no 4,39 <i>euro</i> specializētajos būvdarbos 2015.gada martā līdz 7,25 <i>euro</i> inženierbūvniecībā 2015.gada jūlijā. 2016.gadā vidējās darba stundas likmes lielums būvniecības nozarē bija 7,01 <i>euro</i>, kas ir nedaudz zemāks nekā vidējās darba stundas likmes lielums valstī kopumā, kurš 2017.gadā sastādīja 7,30 <i>euro</i>. Būvuzņēmēju partnerība ir ierosinājusi nozares
--	--	--

		ģenerālvienošanās noslēgšanu par minimālajiem atalgojuma līmeņiem būvniecības profesijās, paredzot būtisku minimālā atalgojuma likmju palielināšanu. Būvuzņēmēju partnerība ir norādījusi, ka spēkā esošais regulējums attiecībā uz virsstundu apmaksu traucē piedāvāt kompleksus darba samaksas risinājumus. Būvniecības nozarē ir izteikta sezonālitate, pavasarī un vasarā norit intensīvi būvdarbi, ievērojami pieaug gan virsstundas, gan darbs nakts stundās. Līdz ar to, ja ar ģenerālvienošanos tiek, piemēram, divas reizes paaugstināta minimālā alga būvniecībā nodarbinātajiem, samaksa par virsstundām četrkāršosies salīdzinājumā ar šī brīža situāciju. Tik straujš atalgojuma pieaugums negatīvi ietekmēs nozari, sadārdzinot būvdarbus un samazinot konkurētspēju. Likumprojekts paredz tiesības nozares ģenerālvienošanās slēdzējpusēm vienoties par mazāku samaksu par virsstundu darbu, bet pie nosacījuma, ja ar ģenerālvienošanās paredz būtisku minimālā atalgojuma palielinājumu. Ar ģenerālvienošanos var noteikt tādu piemaksu par virsstundu darbu, kas nav mazāka par 50% no ģenerālvienošanās noteiktā minimālā atalgojuma apmēra. Nozares ģenerālvienošanās ir brīva abu pušu izteikta griba, to no vienas puses noslēdz darba devēju interešu pārstāvji un no otras puses darba ņēmēju interešu pārstāvji. Tas palīdz līdzsvarot abu pušu intereses, garantējot darbinieku sociālo aizsardzību, neapdraudot nozares attīstības perspektīvas. Līdz ar to, likumprojekta regulējums nesatur risku, ka ar nozares ģenerālvienošanos varētu mazināt darbinieku aizsardzību vai sociālās garantijas.
3.	Projekta izstrādē iesaistītās institūcijas un publiskas personas kapitālsabiedrības	Biedrība "Latvijas Būvuzņēmēju partnerība", Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība.
4.	Cita informācija	Nav

II. Tiesību akta projekta ietekme uz sabiedrību, tautsaimniecības attīstību un administratīvo slogu		
1.	Sabiedrības mērķgrupas, kuras tiesiskais regulējums ietekmē vai varētu ietekmēt	Likumprojektā ietvertais regulējums tieši skar abas darba tiesisko attiecību puses - darba devējus un darbiniekus.
2.	Tiesiskā regulējuma ietekme uz tautsaimniecību un administratīvo slogu	Likumprojekts atstās pozitīvu ietekmi uz tautsaimniecību. Regulējums veicinās ģenrālvienošanās noslēgšanu, atstājot pozitīvu ietekmi uz nozares

		konkurētspēju, ierobežojot ēnu ekonomikas izpausmes.
3.	Administratīvo izmaksu monetārs novērtējums	Likumprojekts šo jomu neskar
4.	Atbilstības izmaksu monetārs novērtējums	Likumprojekts šo jomu neskar
5.	Cita informācija	Ņemot vērā to, ka likumprojekts paredz grozīt virsstundu darba apmaksu, darba devējiem var rasties papildu izdevumi, lai esošajās informācijas sistēmās (datorprogrammās) iestrādātu jauno algoritmu virsstundu apmaksai. Aprēķināt precīzas izmaksas, kas radīsies darba devējiem, nav iespējams. Vienlaikus norādām, ka likumprojekts paredz tikai tiesības vienoties par citādu virsstundu samaksas kārtību, turklāt datorprogrammu izmantošana kā obligāta nav noteikta Darba likumā.

III. Tiesību akta projekta ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem							
Rādītāji	n-gads		Turpmākie trīs gadi (euro)				
	saskaņā ar valsts budžetu kārtējam gadam	izmaiņas kārtējā gadā, salīdzinot ar valsts budžetu kārtējam gadam	n+1		n+2		n+3
			saskaņā ar vidēja termiņa budžeta ietvaru	izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+1 gadam	saskaņā ar vidēja termiņa budžeta ietvaru	izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+2 gadam	izmaiņas, salīdzinot ar vidēja termiņa budžeta ietvaru n+2 gadam
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Budžeta ieņēmumi							
1.1. valsts pamatbudžets, tai skaitā ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un citi pašu ieņēmumi							
1.2. valsts speciālais budžets							
1.3. pašvaldību budžets							
2. Budžeta izdevumi							
2.1. valsts pamatbudžets							
2.2. valsts speciālais budžets							
2.3. pašvaldību budžets							

3. Finanšiālā ietekme							
3.1. valsts pamatbudžets							
3.2. speciālais budžets							
3.3. pašvaldību budžets							
4. Finanšu līdzekļi papildu izdevumu finansēšanai (kompensējošu izdevumu samazinājumu norāda ar "+" zīmi)							
5. Precizēta finanšiālā ietekme							
5.1. valsts pamatbudžets							
5.2. speciālais budžets							
5.3. pašvaldību budžets							
6. Detalizēts ieņēmumu un izdevumu aprēķins (ja nepieciešams, detalizētu ieņēmumu un izdevumu aprēķinu var pievienot anotācijas pielikumā)							
6.1. detalizēts ieņēmumu aprēķins							
6.2. detalizēts izdevumu aprēķins							
7. Amata vietu skaita izmaiņas							
8. Cita informācija	Likumprojekts kopumā un ilgtermiņā atstās pozitīvu ietekmi uz valsts budžetu. Likumprojekta mērķis ir veicināt ģenerālvienošanas noslēgšanu, turklāt, regulējums ir attiecināms tikai uz ģenerālvienošanas regulējumu. Noslēdzot ģenerālvienošanos un palielinot atalgojuma līmeni nozarē, palielinās arī ieņēmumi no nodokļiem, kas saistīti ar darba samaksu, un valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām. Šobrīd nav iespējams precīzi aprēķināt ieņēmumu pieaugumu.						
IV. Tiesību akta projekta ietekme uz spēkā esošo tiesību normu sistēmu							
1.	Saistītie tiesību aktu projekti	Likumprojekts virzāms kopā ar likumprojektu “Grozījumi likumā “Par iedzīvotāju ienākuma					

		nodokli""", kas paredz pasākumus, kas motivē darba devējus un veicina nozares vispārstaistošās ģenerālvienošanas par būtisku minimālā atalgojuma paaugstināšanu nozarē noslēgšanu, nosakot iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumus par darba devēju apmaksātajiem izglītības, transporta un veselības apdrošināšanas izdevumiem.
2.	Atbildīgā institūcija	Likumprojekts šo jomu neskar
3.	Cita informācija	Nav

V. Tiesību akta projekta atbilstība Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām
Likumprojekts šo jomu neskar

VI. Sabiedrības līdzdalība un komunikācijas aktivitātes		
1.	Plānotās sabiedrības līdzdalības un komunikācijas aktivitātes saistībā ar projektu	Likumprojekts tiks publicēts Ekonomikas ministrijas mājas lapā.
2.	Sabiedrības līdzdalība projekta izstrādē	Konsultācijas un sadarbība notika ar Latvijas Brīvo arodbiedrību savienību un Latvijas Darba devēju konfederāciju, kas ir valdības partneri Nacionālajā trīspusējās sadarbības padomē un tās apakšpadomēs, kā arī lielākās darbiniekus un darba devējus pārstāvošās organizācijas. Sadarbība un konsultācijas ar minētajiem valdības partneriem organizētas atsevišķu tikšanos veidā.
3.	Sabiedrības līdzdalības rezultāti	Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība atbalsta likumprojekta pieņemšanu.
4.	Cita informācija	Nav

VII. Tiesību akta projekta izpildes nodrošināšana un tās ietekme uz institūcijām
Likumprojekts šo jomu neskar

Ministru prezidenta biedrs,
ekonomikas ministrs

A. Ašeradens

Vīza:
Valsts sekretārs

Ē. Eglītis

Geitus-Eitvina, 67013257
Olga.Geitus-Eitvina@em.gov.lv